Akklamation. Nach langer Debatte wird das Definitivum, welches Dr. Vogelstein verlangt, abgelehnt: ein neuer Vertrag auf eine Reihe von Jahren soll geschlossen werden (angenommen). Schon damals wurde über die Regelung des Armenwesens beraten (dieses Schmerzenskind ist als Greis noch sehr lebensfrisch, wie unsere Fürsorgezentrale bezeugen kann). Der erste Armenvater war Moritz Massarek, der erste Kassier Leopold Auer.

Im Sommer 1877 tagte hier eine Rabbinerversammlung, der K. V. ernennt ein Kommitee, welches für die Beherbergung der Gäste zu sorgen hat, und der Vorstand gibt ein Diner.

Am 30. November wird beschlossen, daß bei der Tora nur Gaben für Zedoko, Ch. K., für den F. V. und den Tempel- und Schulfond zulässig seien.

In den weiteren Sitzungen werden Verhandlungen über die Realität zum Tempelbaue gepflogen, Steuersachen behandelt, und wir lassen darum nur noch die Reihe der hier amtierenden Rb. und K. V. folgen, da die einzelnen Phasen der mächtig aufblühenden Gemeinde für das allgemeine Interesse nicht von Belang sind.

Vom J. 1880—1882 war Dr. Nathan Porges Rb., dann folgte Dr. Caro bis 1891, Dr. Adolf Poznanski bis 1907, Dr. Ludwig Golinsky bis 1925, und seit 1919 (zuerst als čechischer Prediger, seit März 1925 allein) Dr. Max Hoch.

Die Reihe der K. V. ist gering, P. hatte das besondere Glück, immer die richtigen Führer zu wählen, die dann Jhzte. lang die Geschicke der K. G. ersprießlich leiteten. Bis zum J. 1896 stand an der Spitze Herr Markus Sabat, sodann wurde Herr JUDr. Josef Schanzer gewählt, der bis zum J. 1919 K. V. blieb, seither führt die Gemeinde Herr JUDr. Max Hutter.

Vom Innenleben und den Wohlfahrtseinrichtungen unserer Gemeinde gibt das treffendste Bild die große Anzahl der bestehenden Humanitätsvereine, die eine segensreiche Wirksamkeit entfalten. Es sind dies als ältester Verein: die Ch. K., besteht seit 1864, steht seit mehr als 20 Jahren unter Leitung des Herrn Adolf Hofmann, der Freitischverein, Obmann Herr Dr. Schanzer, der Waisenverein (Kreuzerverein), Obmann Herr Direktor Alois Wotizky, der F. V., an der Spitze nach Frau Paula Stein Frau Mathilde Kussi, der Bund jüd. Frauen und Mädchen, geleitet von Frau Kamilla Eckstein, die Ortsgruppe der Fürsorgezentrale, Obmann Herr Hugo Weisl, der Frauenbund für Kulturarbeit in Palästina, Leitung Frau Lotte Liebstein, Národní jednota českožidovská, Herr Jiří Steinschneider, Dámský odbor jednoty českožidovské, Frau Růžička, Turnverein Makkabi, Obmann Herr Dr. Münz, Zion. Volksverein, Prof. Dr. Vlastimil Kraus, außerdem eine Loge des IOBB. Union, ebenso des Hort und der Société.

Es wäre nur zu wünschen, daß die Zeit wiederkehren möge, die den machtvollen Aufschwung in jeder Beziehung wiederbringt, der durch die Kriegszeiten und deren Folgen, wie vor allem Wohnungsnot usw., allzu nachhaltig unterbrochen wurde.

Dějiny Židů v Písku.

Zpracoval

Jaroslav Polák-Rokycana, Praha.

Jméno města Písku vyskytuje se v listinách židovských v různých obměnách, dle toho, jaká byla právě obvyklá řeč v městech českých. V listinách je vedle „Písek“ též *„Piesek“*, *„Pissek“*, ale i *„Pieseck“*. Není divu, že v listinách hebrejských není znění jednotné: dříve psal se פיסק a později פיסאק [1]). Osídlení Židů v okolí P. ztrácí se v šedém starověku. Vždyť i v nejstarší topografii kraje vyskytuje se jméno — dosud obvyklé — jedné z nejvyšších hor v okolí píseckém (515 *m*) „Židovský vrch“ [3]). Nejstarší částí města je bezpochyby „hrad“. Kronikář Hájek z Libočan zmiňuje se o něm a tvrdí, že na něm sídleli Templáři. Vskutku byl také v někdejší hradní kapli nalezen kříž tvaru templářského a také znak městský je dosud „měsíc a hvězda“, znak onoho řádu [2]). V dějinách Židů v Čechách vyznamenal se právě tento řád šířením vzdělanosti, náboženské snášelivosti a kultury, takže není vyloučena možnost, že první kolonisté židovští přišli na hrad ten s tímto řádem.

Zvláště důležité pro vývoj obchodu a s tím i pro osídlení Židů je nařízení krále Jana z Lucemburka (r. 1327), jímž přikazuje všem trhovcům, kteří se ubírali z Rakous přes Č. Budějovice do kraje plzeňského, nebo přes Prachatice jeli ku Praze, či na Hory Kutenské, aby se jinou cestou neubírali, než přes P. Písečtí však byli osvobozeni všeho cla ve Vodňanech, Týně n./Vlt., Březnici, Mirovicích, ve Volyni, Strakonicích a v Netolicích. T. zv. „zlatá stezka“ čili „cesta pasovská“, jejíž zbytky se zachovaly dodnes, rozdělila se v XV. stol. na tři směry: prachatickou, záblatskou a vimberskou. Všechny tři silnice sbíhaly se u Bavorova a odtud šla jen jedna ku Praze. Tato výsada zavedla Písecké v četné spory s okolními městy, které byly později vesměs ve prospěch města P. rozhodnuty. Hlavní význam těchto výsad tkvěl v obchodu solném, jehož se přímo dotýkají královské listiny z 2. července 1348, dané Karlem IV. Téhož roku byl v P. zřízen sklad soli a r. 1362 dostalo město i největší obilnici v Čechách [2]). Že by Židé v těch dobách byli usazeni již na hradě píseckém, o tom se při chudobě starších listin v archivu města P. nedochovaly zprávy. Všechny starší spisy, byvše uchovány v tmavých, vlhkých místnostech, přišly nazmar [3]). Spíše je možno, že byli usazeni v blízkých Miroticích, kde jim byl povolen i hřbitov, o němž bude později promluveno. Teprve při r. 1420 čteme, že byli Židé z domu (dnes nevíme, z kterého), k obývání jim postoupeného, vypuzeni a že týž dům byl darován Peškovi předměstskému. Že zde Židé již dříve usazeni byli, o tom svědčí zpráva z r. 1392, dle níž byl Aleš z Vickovic dlužen 30 kop píseckým Židům a „když pak později byly Vickovice prodány a dostaly se Ondřeji z Kestřan, měl tento dluh zaplatiti, ale neučinil tak“ [2]). R. 1397 měl Žid Markl dům v P. Od těch dob až do 17. stol. je však málo zpráv o Židech. R. 1497 byl usazen v P. Žid Majer Hořovský. Památkou z těchto dob je opuštěný hřbitov, t. zv. „židovský krchůvek“. Tak se totiž jmenuje parcela za Šobrovnou na stráni k východu obrácené. R. 1732 prodal ji Norbert Fišer Tomáši Křížovi za 12 zl. Prof. Sedláček nemohl se však dotázati, zdali na onom poli vskutku se pochovávalo, Jméno a poloha pole tomu však nasvědčují.

V husitských válkách — r. 1424 — byli Židé z P. vypuzeni a jejich příbytky byly rozdány [1]), avšak záhy poté se opět vrátili. Ani o této době jich návratu není bezpečných zpráv, neboť archiv městský byl velmi ochuzen rozkazem krále Ferdinanda z 31. října 1547, jímž poručil svým komisařům, aby všechny zprávy a pamětní listiny v P. uschované sebrali a jemu odeslali. Tím přišly nazmar mnohé listiny z 16. stol. [3]).

R. 1610 byl v P. pronesen výnos královský, jímž se zakazuje Židům a Židovkám nošení stříbrných a zlatých rouch, „halšpantů“, řetězů a perlových šňůr pod pokutou 50 rýnských nebo 8 dnů vězení. Z toho zákazu shledává dr. M. Grünwald [1]), že v té době opět Židé v P. bydleli a zde i k velikému bohatství přišli. Ostatně byl onen výnos 90 let později — r. 1701 — píseckým Židům znovu připomenut a zostřen [1]).

Při sčítání lidu bylo v P. v r. 1690 celkem 893 duší, z nich pak 10 židovských: 2 muži, 2 ženy a 6 dětí [2]). Že se však tyto dvě rodiny neživily obchodem, to vysvítá z prosební listiny, v níž rada města potvrzuje, že nemá žádných důchodů z „handle židovského“.

O nepřízni píseckých občanů proti jich židovským sousedům, avšak neméně o houževnatosti Židů v hájení domova svědčí tyto doklady z archivu města Písku: R. 1654 podali Židé v P. panu podkomořímu v Praze tento prosební list: „My chudí potřební lidé se ucházejíce poníženě oznamujem, kterak zůstávajíce v městě P. již mnoho let, vždycky jsme se tak pokojně chovali a živnůstku naší špatnou tak vésti hleděli, abychom bez újmy a škody pánův sousedův a všelikého na nás nářku býti mohli. Což sic na mnoho let až posavád trvalo, nyní pak nevíme, proč od pana purkmistra a pánův zápověď se činí, aby nám žádný z sousedův pokojův nenajímal. Pročež z té příčiny k Vaší Mti jakožto milostivému pánu a ochránci našemu se utíkajíce, ve vší poníženosti pokorně prosíme, že nás chudý, potřebný lid ve svou milostivou ochranu vzíti a panu purkmistru a pánům skrze milostivý dekret poroučeti ráčíte, aby nám toho bytu do vůle Boží a vrchnosti nás všech nejmilostivěji přáli. V čem se Vaší Milosti k ochraně a resoluci poníženě poroučíme Vaší Mti poslušni, chudí potřební Židé v městě P. zůstávající.“

R. 1657 brání se rada města v listě panu cís. rychtáři proti tomu, aby v P. nebyli trpěni Židé a vybízí jej, „aby raději podlé svý vzácný povinnosti chránit obec, nežli ty neznabohy, kterých Pánbůh toliko sám a žádný jiný napraviti nemůže“. R. 1661 měla býti

Židovka Ochsová z města vyvedena, ale vymlouvala se, že očekává rodinu, aby ji bylo posečkáno. „Již tomu čtyři neděle jsou, co slehnouti měla, a přece až posavád těhotná sice jsouc, toho neznaboha (!!) pod svým falešným srdcem nosí.“

R. 1692 vypukl ostrý boj měšťanů píseckých proti jich magistrátu k vůli těm pár usedlým Židům. Někteří obecní starší zaslali radě města dokonce velmi hrubý „spis odpovědní“, v němž s důrazem žádají, aby syn Marka, Žida do města nebyl přijat. Po této ostré přestřelce magistrát se dal zastrašiti a žadatelům vyhověl, avšak zároveň pokáral měšťany, „aby po druhé věci té se vystříhali a kapitoly magistrátu nedávali“ [3]).

Z nedostatečného archiválního materiálu o Židech v P. soudí prof. Aug. Sedláček, že v 16. a 17. stol. žádných Židů v P. trvale usedlých nebylo, kromě snad některý přespolní sem na chvíli nebo na jarmark přicházel. Před r. 1618 Žida v městě nebylo. Že je tento úsudek nesprávný a ukvapený, o tom nás přesvědčí listina z r. 1497 [4]): „Rada města P. do Č. Budějovic. Službu naší vzkazujeme, vzácné opatrnosti páni, przietelé a sousedé milí. Žid dodatel listu toho žádal jest nás, abychom vám psali, proč byl by vsazen do vazby vaší anebo pro koho. J teď jeho k vám posíláme, kto by mu kterú vinu dal, že hotov jest tomu odpierati pře V. Mti, ktož by naň koli chtěl žalovati. Ex Piesk f. VI. die s. Fabiani martyri ano XCVII. Purkmistr a rada miesta Piesku. Vzácné opatrnosti purkmistra a radě města Českých Budějovic, przátelnom a sousedóm naším milým [4]).“

Asi r. 1620 přišel do P. Žid Jakub Žabka z nedalekých Mirotic. K tomu příchodu prvního usedlého Žida připojuje prof. A. Sedláček nijak doloženou poznámku: — „protože se v městě drancovalo a lacino koupilo.“ Avšak teprve r. 1632 ohlásil se Žabka u hejtmana, aby mohl v městě zůstati; měl dva syny a dceru. R. 1639 přišel další Žid, Abraham z Prahy, který zde provdal dvě dcery, a protože mohl dle zákona ponechati zetě u sebe celý rok, bylo v městě kolem r. 1650 již pět žid. rodin. Po pěti letech, zdá se, že jedna z těchto rodin ubyla, protože r. 1655 jsou v P. jen 4 rodiny v podruží [3]). Tyto rodiny žily dlouho pokojně a vedly, jak v suplikacích o sobě říkaly, „špatnou živnůstku“, to jest, jak vysvětluje prof. Sedláček, obchod peřím, veteší a pod rukou různými věcmi. Sousedům stali se prý nepohodlnými, zajisté z důvodu hospodářské záští konkurenční, jak z listin stížnostních poznáváme, nikoliv však z důvodů náboženských, jak Sedláček vysvětluje, třeba že kněží tu zášť sebe více rozdmychovali. Když po velikém úsilí r. 1650 sousedé konečně chtěli vyhnati Židy z města, vzal je sám podkomoří v ochranu a zákaz svůj odůvodnil tak, že někteří Židé v P. již se usadili za Huerty, takže bez svolení krále a komory nemohou býti vypovězeni z města. Tato ochrana se však netýkala těch Židů, kteří se do města „vetřeli bez svolení“, a které prý beze všeho mohou vypověděti [3]). V červnu r. 1650 pořízen byl soupis všech Židů v P., a to těch, kteří tam dlí bez povolení král. komory. Tento seznam byl doručen podkomořímu, který vydal nařízení, že do sv. Havla těmto Židům se povoluje lhůta k vystěhování. Toto vyhoštění týkalo se všech Židů, kteří v P. před r. 1618 nebydleli. Zde se však osvědčila mocná ruka pražského Židovstva, jehož představenstvo účinně se přimluvilo, takže po této intervenci byl vydán dne 24. prosince 1650 výnos, jímž se zakazuje Píseckým, aby jakékoliv Židy násilně z města vyháněli. Tímto zákazem nedala se však rada města zastrašiti a pod záminkou, že „Židé, rozvěřujíce peněz sousedům, tím pevnou nohu mezi nimi mají a věčného pobytu v městě sobě pokládají“ [3]), zakazovala sousedům, aby jim nepronajala byty. Z té příčiny stěžovali sobě Židé podkomořímu (r. 1654): „My chudie potrzebnie Židé ponieženě oznamujeme, kterak zůstávajíce v městě Piesku již mnoho let, vždycky jsme se tak pokojně chovali a živnůstku naší špatnou tak vésti hleděli, abychom bez újmu a škody pánuov souseduov a všelikého na nás nářku býti mohli. Což sic na mnoho let už posavade trvalo, nyní pak nevíme, proč od pana purkmistra a pánuov zápověď se činí, aby nám žádný z souseduov pokojův nedal a nenajímal. Pročež z té příčiny k Vaší Mti jakožto milostivému pánu a ochránci našemu se utíkajíce, ve vší poníženosti pokorně prosíme, že nás chudý potřebný lidi v svou milostivau ochranu vzíti a panu purkmistrovi a pánům skrze milostivý dekret poručiti ráčíte, aby nám toho bytu u sebe do vuole Boží a vrchností nás všech nejmilostivěji přáli. V čemž se Vaší Mti k ochraně a resoluci poníženě poroučíme. Vaší Mti poslušní, chudí, potřební Židé v městu P. zůstávající [1]).“

Že pak Židé nadále v P. zůstali, o tom se dozvídáme ze zpráv r. 1655 o paní Alžbětě Dejmové z Mitrovic, která její dům č. p. 75 Židům k obývání postoupila. Znovu šla stížnost na podkomořího, který pak nařídil vystěhování na příští rok (r. 1656). Z té stížnosti je patrná ta podrážděnost, která se neleká ani vyčítek cís. rychtáři, „aby raději podle svý vzácný povinnosti chránil obec, nežli ty neznabohy, kterých Pán Buoh toliko sám a žádný jiný napraviti nemuože“ [1]). Patrně rychtář vyhověl této ostré žádosti, neboť Židé záhy poté suplikují, aby se na ně v této veliké zimě nespěchalo, že se vystěhují „při čase příhodnějším, když Pán Bůh z jara tepla popřáti ráčí“ [3]). Možná, píše prof. Sedláček, že se rodina Žabkova na čas vystěhovala, avšak Abraham se svými zeti žádal ještě r. 1658, aby byl v P. ponechán. R. 1657 bylo v P. „přes deset párů děti“. Jakub Žabka a dva jeho synové, Beneš jeho zeť a Abraham, byli sice r. 1641 přijati do města, ale jen k provozování jich obchodu do libosti purkmistra a rady [3]).

Tak jak již dříve a častokrát pomohli pražští souvěrci svým venkovským bratřím v bídě a tísni. Avšak královská komora nemohla jich prosbě vyhověti, neboť byla vázána sněmovním usnesením, dle něhož Židé ve venkovských městech směli bydleti do r. 1618; také proto byla jich námaha marná, neboť rada města P. mohla snadno dokázati, že Abrahamovi zeťové žili v městě bez dovolení a že se „do města vloudili“. Vskutku byla žádost pražských židovských starších zamítnuta král. komorou r. 1660 s tím odůvodněním, že se nemůže najíti prostředku, jímž by byla obec přidržována, aby Židy v městě trpěla. I jinak měli písečtí Židé přímluvčí! Prof. Sedláček zmiňuje se o „nejmenovaném Židu z Sušice“ (je to patrně Fürth, o němž bude později řeč), který žádal pány hejtmany prácheňského kraje za ochranu. Těmito přímluvami dosáhli Židé přece malých ústupků, neboť již 3. února 1661 nařídil krajský úřad ohledně těch Židů, kteří nemají zákupu, že tito Židé mají býti z města vyhnáni, a to z toho důvodu, že „ke škodě sousedů handle jim ubírají a obci ničím užitečni nejsou“. Čtrnáct dnů poté byli tři Židé z P. vypovězeni [3]).

Když bylo nejhůře, našli si Židé pomoc a ochrany jinde. Dali se pod ochranu Jana Václava Běšína z Běšín a na Stražovicích, který koupil onen prve zmíněný dům č. p. 75 (t. zv. Lichmanovský dům) a protože to byl muž „od stavů“, nedbal nic nařízení a protestů rady města.

Ta žalovala u podkomořího a Židé měli dokazovati, jak který z nich se do města dostal a jak dlouho zde žije. I zůstali tedy Židé v P., až o nich bude rozhodnuto králem. Těch důkazů předložili tito Židé: Marek Kavka — zeť Abrahamův, který se odstěhoval do Prahy —, že tu bydlel od roku 1646, pak Marek Žabka (rodák z Mikulova), sklenář, který se dostal do P. za švédských válek, pak Jakub, jeho bratr a jeden nejmenovaný Žid, dohromady 4 muži a 4 ženy, dále 5 hochů a 3 děvčata [3]). Sedm let — do r. 1669 — měli po tomto soupisu v P. pokoje. A r. 1669 bylo jim nařízeno, aby se do šesti neděl vystěhovali. Nařízení to zůstalo však i poté na papíře, neboť ke sklonku toho roku bydleli v P. ve dvou domech, v jednom společně s křesťany, v druhém sami pospolu [3]). Dle sčítání Židů z r. 1669 zbyli v P. tito Židé: „Marek Kavka, v Praze rodilý, vede obchod v handlí, obilí, koží, peří a jiných krámských věcí, má pět dětí pohlaví mužského a tři ženského. Marek Žabka a bratr jeho Jakub a s nimi jich sestra Salomena. Marek má ženu Esteru z Prahy, živí se řemeslem sklářským a jeho syn Heřman, neženatý, též sklářstvím a kožišnictvím. Má syny tři a dceř šest. Jakub, jeho bratr, tím toliko živ jest, co po vesnicích vyholduje; má čtyři syny a jednu dceru. Salomena, jejich sestra, byla vdána za Beneše, Žida z Říše rodilého. Ten toliko ležák jest a co jiní lidé tuláci mu donášejí, na to se živí a šantročí. A tak jest jejich Židovstva v sumě mužského pohlaví čtyři, ženského čtyři. Neměli zákupu a bydleli v podruží [1])“. Se jménem právě zmíněného Beneše setkáváme se v manuálu konšelského úřadu města P. z r. 1646 dne 20. září. V té knize je zmínka o vodňanském Židu Mandl Prückhovi (Pryck = Brück). Byl obviněn, že koupil od vojínů regimentu Mortalovského šaty a vojenské potřeby. Žalobcem byl rytíř Bedřich Wolf z Běšína. Prückh byl uvězněn a přes prosbu jeho ženy ponechán přes rok ve vězení. Jeho manželka chtěla se zaručiti za něho a nabízela v případnou náhradu za něho k trestu — jeho přítele. Věc se táhla do r. 1648 a nemohla býti soudně vyřešena, „poněvadž bezelstně v těch nynějších velice nebezpečných časech a po křiku vojenském v spravedlnostech lidských při právě nic řízeno býti nemuože“. Proces se táhnul a končil patrně osvobozením Prückha, „protože byla jeho věc spravedlivá“ [3]).

Dne 14. května r. 1658 vznesl Žid Abraham (zeť Marka Kavky) za sebe a svého zetě žádost o přijetí do obce, „aby s nimi contract byl učiněn, že něco k obci platiti chtějí“. Žádosti bylo jen zčásti vyhověno: Abrahamovi byl pobyt dovolen, jeho zeti však jen do konce roku. Zatím co usedlým Židům dělány byly takové obtíže, vidíme, že v téže době se usazuje v městě — ba v témže (Lichmanovském) domě — cizí Žid. R. 1661 najal v tom domě Isák, Žid táborský, pokoj a sklep za nájem 10 zl. rýnských. Že se Židé dovolávali městské spravedlnosti k „dopomožení dluhóv“, tomu nasvědčuje žádost Žida Abrahama k radě města z r. 1663. Rok poté žádá Marek Kavka za svého zetě Jáchyma o prodloužení lhůty k pobytu jednoho roku a nabízí záruku 300 rýnských. Žádosti té nebylo vyhověno [3]).

Dvakráte v dějinách Židů v Čechách hrál P. důležitou roli, a to v letech 1673 a 1727, kdy byly v P. konány sjezdy zemského Židovstva za účelem repartice t. zv. daně perdonové a kontribucí. Ta první schůze z r. 1673 měla oficielní název „Jüdische Quotenvernehmung“ a dostavili se k ní vyslanci, z každé větší obce židovské 1 až 3 osoby, které pak volbou ověřili 3 osoby plnou mocí k rozvržení berně. Překlad takovéto plné moci je datován z neděle dne 23. abu 1673 a je podepsán těmito plnomocníky: Markus Samuel, Sušice, Lazar Wotitz z Lanzendorfu, David Jakob z Kasejovic. Tito tři plnomocníci se dohodli a jmenovali Marka Samuela [1]). Česká listina téhož obsahu ze dne 5. června 1673 a s pečetí Geršona z Kasejovic נאום גרשון מקמוויטץ je v archivu města P. „Actum v nadepsaném královském městě P. dne 5. Junii anno 1673.“ R. 1677 usnesla se rada města na pokutě 3 krejcarů z každého přespolního Žida. Že venkovští Židé těchto „pokut“ asi hojně používali, shledáváme z toho, že tři roky později — r. 1680 — čteme, že „Židé zůstali za plat v městě, a to: Marek Kavka s Lidmilou, manželkou, a dětmi Mojžíšem, Leblem, Izrahelem a Mařenou, pak Žid Beneš Ochs se Salomenou, manželkou, a dětmi Heřmanem a Rozinou, a Marek Žabka s Esterou, manželkou, a Rozinou, dcerou“ [3]). R. 1684 dostává P. svého prvního „šucovního“ čili chráněného Žida („Schutzjude“). T. r. dne 5. března nařídil úřad podkomořího města přijetí Marka Kavky i se synem Leblem do ochrany města. Kavka se zavazuje, že bude mravně žít, že nebude provozovati městských živností aniž bude dovážeti cizích piv, bude se říditi rozkazy rady města a bude řádně platiti ochrannou daň. Ta byla teprve šest let později — r. 1690 — pevně ustanovena, a to: „za dva neosedlí Židé po zlatém, ženy po 30 kr., děti po 15 kr. Marek Kavka (hebr.: מאיר [1]) za sebe 30 kr., za ženu 15 kr.; celá žid. daň vynesla t. r. 5 zl. 15 kr. Výhoda získaná otcem byla zanedlouho poté utužena ještě více synem Leblem, který se v radě města r. 1691 objevil s vysvědčením vojenského hejtmana J. M. Angermanna, že mu vyzradil vzpouru, vzniklou mezi vojáky. Obával se jen, aby se mu vojáci nemstili. Dr. M. Grünwald [1]) otiskuje o věci té původní listinu:

„Vorweiser dieses, der Löbl Kafka Judt, hat mir den 23. Martyi 1691 eine Rebelion, welche unter unseren Landesrekruten entstehen wollte, entdeckt u. zw. unter solchen Formalien, er wolle mir etwas vertrauen, doch damit er in keine Ungelegenheit komme, und er sich befürchte, wenn solches unter die Soldaten käme, daß er dieses verraten habe. Dieweil ich finde, daß er obgenannter Judt gethan hat, was einem ehrlichen Manne zugestehet, indem ein Gemurmel in der Stadt von diesen Sachen gewesen und keiner nichts hat davon melden wollen, welches der Anfänger wäre, solches attestiere ich mit meiner Unterschrift und Pettschaft.

J. M. Angermann, Haubtmann.

Písek, 6. April 1691.

Sigism. Ludwig Graf zu Trauttmannsdorf,
Hauptmann des Prachyner Kreyses.“

„Lebl si dělal z toho velikou zásluhu,“ — píše prof. Sedláček, — „poněvadž by byli vzbouřenci město zapálili.“ Vysvědčení to vydal obci, když žádal o spáleniště domu, ve kterém dříve byla uložena obecní sůl. Kavka by nebyl zajisté s tou žádostí pochodil, neboť rada města nejen chtěla ji zamítnouti, ale i u podkomořího usilovala o to, aby byli i ostatní Židé z města vypuzeni. Avšak rada neprosadila svou a na rozkaz podkomořího vydala dne 4. května 1694 dekret, jímž se pouští Leblovi Kavkovi dům v hradě s hořejším a dolejším pokojem za činži 10 zl. beze všeho závazku [3]). K tomu prof. dr. Sedláček poznamenává: „Vojáci se buď něco dozvěděli anebo Lebl měl z nich strach. V příštím roce se totiž v P. moc nezdržoval a krajský na jeho prosbu nařizuje, aby úřad nad ním ochrannou ruku držel. K vydání onoho dekretu nedošlo zajisté bez velikého namáhání Leblova, vždyť do věci se vlo-

žil sám císař Leopold. Výnos vl. r. otisknul v „Jüd. Zentralbl.“ dr. M. Grünwald (III.—1884), avšak originál nebyl vrácen redakcí potomkům Kavky — (dosud v P. žijícím!), aniž nejsou v městském archivu [5]). Listina zněla v originálu: „Der im Namen des Kaiser Leopold gegebenen Bescheid: Liebe Getreue! Wir haben aus Euerem unterthänigsten Bericht vom 18. Februarii gegenw. Jahres (1693) in mährerem vernommen, aus was für Bedenken und Ursachen Ihr mit unserem Landeskämmerer der gehorsamsten Meynung seijet, damit dem Löbl Kaffka, Piseker Juden, der daselbst durch so lange Jahre wüstgestandene und der Gemeinde zugehörige Brandstelle zur Wohnung nicht eingeraumbt werden möchte. Wann es denn auch bey diesem Euern unterthänigsten Gutachten umb darinn angeführten erheblichen Motiven wollen allerdings in gnaden bewenden lassen. Alls thun Wir Euch solches hiemit zur nachrichtlichen Wissenschaft und zu dem ende in Gnaden bedeuten, damit Ihr darnach die interessierten fernerweith vorzubescheiden wissen möget, daran beschieht.

V.: Leopold.

Franciscus Vdal C. Kinský.
R.is Bohae Sup. Cancellarius,
Ad mandatum Sacae Caesae.
Reg. Mattis propriu.
Thomas Graf Tschernin, G. Bechinin Lažan mp. [1])“

Po dlouhých poradách rozhodla se rada města, že Leblovi onu poustku, která již 30 let v ssutinách ležela, postoupí. Avšak na nátlak městského děkana byla do výnosu vsunuta tato podmínka: „Im Falle aber gedachter Judt der Brandstelle theilhaftig werden will, wann mit den seinigen den Jüdischen Glauben ablegen und den allein seelig machenden Katholischen glauben durch die h. Taufe empfangen wird, solche Brandtstelle wird ihm als Christen vergnügt werden [1]).“ — Ke cti Kavkově budiž poznamenáno, že nedal se zlákati nabízenou výhodou a že se neodcizil ve víře svých otců. V té době nemusela býti konverse Židů právě žádnou vzácností, neboť prof. Sedláček [3]) sděluje, že r. 1694 žil v P. ještě jeden Žid, jehož jméno se neuvádí, ani odkud že přišel; a ten prý prohlásil, že se chce dáti pokřtíti. Ale rada města poroučí, aby jemu, jakožto poběhlému, nevěřili.

R. 1693 zaměstnávali dva písečtí Židé velmi pilně soudy. Lebl Kavka žaloval Žida Hirce Latze; Lebl těšil se patrně zvláštní přízni židovských zemských deputovaných, neboť tito (v první instanci) rozhodli ve prospěch jeho. Latz však nebyl tak prostým odpůrcem, aby se dal výrokem tím odstrašiti a odvolal se [1]): „Burgermeister und Rath der Stadt Piszeck“ s prosbou o udělení spravedlnosti a práva. Té se mu patrně dostalo, neboť téhož roku byl Lebl Kavka se svou při zamítnut. Lebl se odvolal k apelačnímu soudu a zde mu pomohla znamenitě ona věc s vyzrazením vojenského spiknutí: Lébl byl do své smrti osvobozen ode všech daní a městskému úřadu bylo nařízeno, kdyby kdy on zažaloval nějakého dlužníka, aby mu byl úřad ten na ruku. Protože Písečtí dluhovali Leblovi 300 zl., sám však byl také dost dlužen, žádal u apelačního soudu, aby byl chráněn před exekucí [3]).

Rodina Latzova patrně se z P. vystěhovala, kdežto rodina Kavkova je tam dosud. Nejstarší „perochet“ v tamní synagoze je právě z roku onoho procesu (r. 1698) [1]) a má tento nápis (v překladu): „Dobrovolný dar vysoce váženého pana Leba, syna šlechetného rabiho Maiera Kavky, jehož zbožná památka budiž požehnána a téhož manželky paní Gitl, dcery šlechetného pana Mojžiše Weisla, jehož Tvůrce zachovej! Roku (5) 458“ = 1698. (Také rodina Weisla je v Písku dosud, — továrník a kom. rada p. Weisl [6]).

492

Jak již řečeno, byl v r. 1610 vydán přísný zákaz Židům ohledně nošení šatů drahocenných a zlatem zdobených. Tento zákaz byl r. 1701 obnoven a zostřen: „Slovutný rychtarzi, Przíteli Nám milý. Jakož od Nás Lethu 1610 všem židům a židovkám šaty stříbrem anebo zlatem vzdělávané anebo premované, jako i zlato, perlové řetízky neb halšpanty nositi pod pokutou složení padesáti říšských tolarů neb osmi denního arestu tím, jenžby takovou složiti nemohli, přísně zapověděno jest. Nyní pak Vás toho zpráva dochází, žeby v královských městech židé obojího pohlaví proti též zápovědi šaty stříbrem vydělávané, též řetiezy a perly nositi se osmělovali, skrze čehož schodije žid. obojek a od krziestiana k rozeznánie nejsouce, snadno velké šibalství provázeti mohou. Protož opakujíce My takovou zápověď etc., etc., bezohledu porob . . .

V Hradu Pražskiem, dne 11. Julij anno 1701 [1]).“

Zatím obchodoval Lebl Kavka v P. dále a že zboží své přes zápověď rady města dával na úvěr lidem, již pak nemohli zaplatiti, o tom se dozvídáme z jeho žaloby proti Františku Neubaurovi, měšťanu, který dluhoval jemu za zboží 109 zl. Slíbil zaplatiti do dvou let i s úroky, chtěl dáti v zástavu i pole a dluh dal si vložiti do knih, při čemž se zřekl právních nároků. U soudu apelačního však se vymlouval na malý plat z písařství, — mělť 70 zl. —, prý pro dluhy a zákaz várky přišel na mizinu. Proto prosil, aby byl osvobozen z toho dluhu židovského, který prý beztak propadl fisku [3]).

Zatím neminulo roku, aby se někteří noví Židé nebyli pokusili o to, jak v P. se usaditi, avšak úřad jim v tom bránil. Nebyly vzácné případy, kdy hrozila rada měšťanům, že vezme jim pravovárečnictví a jiné výsady, poskytnou-li Židům ve svých domech bytů.

R. 1708 přistěhoval se do P. Žid Abraham Lazar, staly se v obecním domě, kde Židé bydleli, různé nepřístojnosti; proto jej rada vypověděla [3]). R. 1714 žádal známý dvorní faktor vídeňský Šimšon Wertheimer za přijetí svého švagra Izraela Abrahama a téhož bratra. Chtěl prý je usaditi v P. „jakožto své kasíry“; avšak ani tento vlivný muž nemohl prosaditi svoji vůli, naopak, místodržící poručili radě města, aby netrpěla jiných Židů než rodinu Kavkovu. R. 1715 zemř. Lebl Kavka a jeho syn Marek oznámil radě, že hodlá v P. zůstati [3]). R. 1716 prosil Žid pražský Aron Berles radu města, aby sem směl dojížděti, sklad kramářského zboží vydržovati a „k ruce své tchyně Roziny Ochsové“ handlovati mohl. Žádosti té rada nevyhověla a zápověď svoji odůvodnila tak, že prý je Židovstvo „škodlivé, k záhubě chudých řemeslníkův, raději by mělo býti vykořeněno než rozmnoženo a kdyby se to svolilo, přestoupil by se královský rozkaz, aby Židé v městě mimo rodinu Kavkovskou trpěni nebyli a konečně i proto, kdyby přivezené zboží rozvěřil a potom od chudých řemeslníků zaplacen býti nemohl, že by jen zaneprázdnění následovalo.“ Poté usnesla se pospolitá obec, nařiditi žadateli, „aby se navrátil, odkud přišel a nic zde nepohledával“. Jeho tchyni, Rozině Ochsové, bylo zakázáno, že nemá tolik cizích Židů, jako se dosud dělo, u sebe přechovávati, jinak že bude sama z města vypovězena [3]).

Tento neúspěch Arona Berlesa ještě nezalekl a on hledal přímluvu u podkomořího; leč i druhá jeho žádost byla dne 11. března 1717 zamítnuta a jeho tchyni bylo pohrozeno vypovězením, bude-li jej u sebe přechovávati [3]). R. 1719 byla v P. jen jediná židovská rodina — Marek Kavka —, která bydlela v domě č. p. 112 (od radnice vlevo, kde dům se v roh láme); onen starý dům byl přistavěn k hradbám hradu. Z toho domku byla zřízena městská šatlava a Kavka přestěhoval se do sousedního domu č. p. 111, na jehož místě byly postaveny později „staré kasárny“. Zde Kavka zůstal a obchod svůj provozoval až do zbudování kasáren.

Byla-li dosud v těch četných výnosech o vyhoštění Židů skryta ta pravá příčina, totiž ta konkurenční zášť, v r. 1720 provalila se neskrytě ve sporu křesťanských kupců, sami mezi sebou! žalovali na Milpergra, že prý prodává koření a jiné kupecké zboží na libry, ač to patří k živnosti kupecké. A při tom svorně žádali o vyhoštění Židů, kteří jim prý dělali konkurenci.

Kromě rodiny Kavkovy bydlela zde i Rozina Ochsová se synem a Heřman Žabka, rovněž se synem. Těm dvěma byla udělena tříměsíční lhůta, v níž by mohli vyupomínati dluhy a pak se měli z města vystěhovati. Lhůta prošla a Židé v P. přece zůstali, prý požádali u dvora o povolení k dalšímu pobytu a proto chtí zde dále obchodovati až do vyřízení jich prosby. Zase to byli jich křesťanští konkurenti, obchodnici A. Chvojka a Jan Havel, kteří si stěžovali u místodržících, že ti Židé jim a jiným měšťanům k veliké škodě jsou, takže se oni ani uživiti nemohou. Přes to —, poznamenává prof. Aug. Sedláček —, zůstalo při starém [3]). Rok nato — r. 1721 — žalují oba obchodníci znovu. Prý „již přišel čas a Židé že se nejen v P. zdržují, ale i mnozí, protože úřad je trpě, ani královskému, ani místodržitelskému, ba ani svému vlastnímu poručení dosti nečiní“.

Žádali proto o nařízení, aby žádný řemeslník kupeckému obchodu překážek nečinil a mimo pár Židů v městě trpěno nebylo [3]).

Nedaleko Kavkova krámku postavila městská rada malé dřevěné stavení. Stálo při samotných hradbách a byla v něm malá komůrka. Tuto budovičku pronajala městská rada Kavkovi, který v ní zřídil malou modlitebnu. Místní děkan V. Bezděka nechtěl však takovou svatýňku zde trpěti a tak se rada usnesla (dne 2. května 1722) na jejím zrušení. Stavení bude řádně opraveno a pronajme se prý některému chudému křesťanu. Záměr ten se však neuskutečnil, neboť děkan musel často upomínati radu a v jednom pozdějším listu táže se, zdali to stavení má býti drženo za synagogu neboli žid. školu a je-li tomu tak, zdali tomu bude přetrženo? V listopadu 1722 odpověděla rada k tomu dotazu, že stavení to nebylo k žádnému takovému účelu vyzdviženo, ale poněvadž Židé v městě vždy modlitebny měli, že se jim brániti nemůže, aby tu svoji pobožnost vykonali, avšak aby k ní nepřibírali žádných cizích Židů [3]).

R. 1723 (26. května) byl vydán nový dekret ohledně Židů, jimž byl zakázán přespolním Židům příchod do města kromě vytčených veřejných trhů. Který cizí Žid by přece takový handl prováděl, ten má býti vězením trestán. Z „Židů trpěných“ uvádějí se r. 1723 [3]): Rozina Ochsová, vdova (r. 1660 přistěhovaná), její syn Berle s ženou Alénou a děti Rachel (8), Abraham (6), Hatzkerl (¾ léta starý); pak zde byla rodina Klein-Markovská, také prý od r. 1660, pozůstávající z Žida Hatzkerla (vulgo „Hačkole“), skleináře, vdovce, syn jeho Šalamoun s manželkou Bunetou, a dětmi Ester (8), Heřman (6) Samek (2 roky staré) [3]). Tato malá obec neměla však v P. žádný vlastní hřbitov, nýbrž odvážela své mrtvé do nedalekých Mirotic, — o kteréžto obci bude později zvláště pojednáno —, též do Lokšan (Březnice), Volyně a do Strakonic bylo pochováváno. Stará synagoga, o níž jsme se prve zmínili, nezachovala se ani na obrázku. Jen část dvorní loggie, vstup to do ženského oddělení, ukazuje se dosud. Zato zachovala se z tohoto kostelíku památka z r. 1725 (r. 5486) v městském museu: je to drahocenný perochet „na paměť manželů Mordechaje a Šendl Luriových“, který svědčí o zbožnosti a obětavosti těchto „trpěných Židů“.

K onomu prve zmíněnému nařízení z r. 1723, týkajícího se přespolních Židů, vydala městská rada v r. 1727 nové „prováděcí nařízení“, jímž se Židům dovoluje přicházeti do města jen v úterý a v pátek, aby si zde mohli nakoupiti své potřeby. „Pokud by v jiný den do města přijíti chtěli, jsou povinni brannému zaplatiti po krejcaru.“ Tomu bylo poručeno, aby věci, Židy z města nošené, prohlížel a oznámení o tom bylo vyvěšeno na bráně [3]).

R. 1727 konal se v P. sjezd delegátů žid. obcí kraje prácheňského. Sjezdu předsedal královský rychtář z rozkazu královské komory a byl svolán za účelem sestavení t. zv. „Perdonsteuer“. T. r. byla sestavena mapa města P. a v ní byly zvláště označeny ony domy, v nichž bydleli Židé. Stalo se tak proto, aby se zjistilo, že není žádného nebezpečí pro případ procesí, neboť žid. obydlí byla vzdálena 772 loket od farního kostela [3]). Židům se v těch dobách vedlo patrně moc zle, neboť r. 1740 — připomíná dr. Sedláček —, nemohli odváděti ani příplatek na úřad podkomořího. Následujícího roku vyzvala nejvyšší dvorní kancelář radu města P., aby si vyprosila některé milosti pro blaho obce. I žádala obec o různé věci, z nichž čtvrtá zní takto [3]): — — „aby Židé z veřejné silnice a ulic blíž brány Pražské (z obecních krámců na místě č. p. 111 a 112), kudy procesím a funusy, zvláště s velebnou oltářní svátostí okolo jde, jinam v kout anebo raději na předměstí proto přeloženi byli, že podle královské svobody obec povinna jest, jedinného z pokolení Kavkovského na území městském, ale nikoliv jich více v městě přechovávati a odbytím ostatních by se překupování a obchod v řemeslnických věcech zamezily.“

Až do těch dosud námi vylíčených dob není v historii prof. Matznerově [2]) o Židech v P. vůbec zmínky!, teprve při r. 1742 cituje kroniku děkana Ledeckého, který popisuje boje husarů a pandurů s francouzskou posádkou, toho času v P. usazenou: „K vojákům se přidali někteří z obyvatelův a zároveň s nimi co mohli, odnášeli z krámcův židovských, jež vydrancovali. Těm se dobře stalo, drželiť s Francouzi proti královně i za vyzvědače jim sloužíce.“ Takovou, často již vyvrácenou lež ohřívá Matzner znovu. Že pak při plenění a drancování nezůstalo při krámech židovských, ale že přeskočilo i na domy a statky měšťanů, že byly posléze vyloupeny i klášter a kostely, to vysvětluje týž kronikář již méně předpojatě a zbarveně: „Žádný řád té doby, nýbrž hrůza v Písku obývala, poněvadž malá byla poslušnost, vlažná zbožnost, pravda v nenávisti, jen všude sobectví, msta, spravedlnost utlačována, svornost žádná, neboť ve svazu žili členové magistrátu, občané hádali se s úřady, kterýchžto nesvorností nebyl konec ani při počátku r. 1751 [2])“. Také Sedláček zmiňuje se při r. 1750 o tom, že „žádný pořádek v P. nebyl“, ale ani slůvka o onom drancování židovských krámcův a o té „zrádě židovské“.

R. 1738 pronajalo město Marku Kavkovi trafiku za roční nájem 220 zl. Dokud byla v letech válečných v městě vojenská posádka, byla tato trafika dosti výnosná, avšak r. 1750 vojsko z P. odtáhlo a odbyt klesnul. Proto žádal Kavka, aby mu byla povolena nějaká „porážka“ (sleva), avšak podkomoří žádosti té nevyhověl, protože nebylo jiného zdroje k uhrazení tabákové daně. R. 1753 byla nájemná ta smlouva prodloužena o další tři léta za 418 zl. 30 kr., kteroužto částku v měsíčních splátkách měl Kavka odváděti. Později si stěžoval, že lidé z vzdálenějších vesnic u něho nekupují tabák, proto slevila mu rada z nájmu 30 zl. a kromě toho bylo mu slíbeno, že až vojsko

493

z města odtáhne, bude jemu sleveno z nájemného dalších 60 zl. Kavkovi byla uložena ta povinnost, dbáti toho, aby do města a okolí nebylo dodáváno tabáku odjinud a kdyby takový případ někde zjistil, měl se dovolati pomoci u úřadu purkmistrovského. R. 1757 sjednána byla táž smlouva na 381 zl. a za vesnice mu odpočítali 51½ zl. [3]). R. 1757 vykupovalo město krámky u hradeb městských za účelem stavby kasáren. Jeden z těchto krámků měl Lebl Kavka se svým synem Markem. Protože byl tento sklad tabáku předním poplatníkem a platy své k obci vždy řádně odváděl, koupila obec dům Kroupovský (č. p. 146), jdoucí z Velkého rynku na Kozí vřesk, za 1050 zl. a vykázala jej Kavkovi k užívání s tou podmínkou, že dům ihned zavře, kdykoliv kolem půjde procesí. Kavka zaplatil obci za dům 1088 zl., byl však jen držitelem, nikoliv jeho veřejným majitelem. Kdyby byl chtěl dům někdy prodati, směl si jen své peníze na radnici vyzvednouti a kupující měl jich tam složit. Aby nepřišel touto koupí ani děkan zkrátka, uvalen byl na tento nový Kavkův dům poplatek 4 zl. [3]). Při stavbě kasáren byly vyhoštěny i jiné žid. rodiny. To se dozvídáme u Sedláčka jen tak mimochodem: „Arendátorům ušla činže pro vystěhování Bernáta Ochse i Roziny Ochsové.“ Tato rodina neměla patrně nikdy v P. na růžích ustláno. T. r. 1743 nemohl dostati svatební konsens Beneš Ochs, až r. 1749 si jej vymohl, ačkoliv jeho předkové v P. bydleli od dávných let [3]).

Dne 15. května 1745 vyšel výnos místodržitelův, v němž pozměňuje císařovna Marie Terezie vyhošťovací dekret z 18. prosince 1744 v tom smyslu, „že Židé mohou býti ještě nějaký čas v zemi trpěni, až na Naše další nejmilostivější nařízení [5])“. Pokornou prosbu několika zámožných žid. rodin, aby tyto směly i nadále v zemi přebývati, císařovna odmítla a na listině připsala vlastní rukou: „Sollen weiters auf dem Land sich ausbreiten dörfen bis auf weitere Ordre [6]).“ V P. se v této době neusadil žádný z pražských Židů. S tím povolením k pobytu Židů na venkově souvisí patrně i nařízení konsistoře z r. 1747 k soupisu všech žid. rodin. V P. provedl soupis ten děkan Ledecký a jeho oznámení praví, že je Židů „v osadě Písecké a Putímské 20 párů, vzrostlých 60, dětí 36“. K této své úřední relaci připsal děkan: „Bohové hebrejští je rozmnožují pro dary jim dávané [3]).“ Písečtí děkané — zdá se — obrali si Židy zvláště na mušku!, nepřízeň děkana Ledeckého jsme opětně poznali; ale ani jeho nástupce Šafařovič nebyl Židům příznivěji nakloněn. R. 1759 dal svémocně rychtáři rozkaz k uvěznění Židovky Esterky a to bez udání příčiny. Rada města však jednání svého děkana neschválila a přímo vyslovila nelibost, protože prý „děkan nemá práva rychtáři poroučeti“. Zároveň dala rada města rychtáři zákaz, že na poručení děkanova nemá nikoho arestovati, pokud k tomu nedostane pokynu od úřadu [3]).

R. 1760 zostřil krajský úřad příkaz Židům o zachovávání svátečních dnů; také jim připamatoval znovu, že nesmějí používati křesť. osob k svým službám a konečně nařídil jim přísně dodržování rozkazu k nošení žlutého kroužku. Prof. Sedláček poznamenává: „Židé nepozorovali dne svátečního, protože i křesťané tak nečinili a krámi otevřené mívali.“ Zapomíná se ovšem, že Židé zajisté zachovávali svoji sobotu a svátky, takže jim přikázání nedělního klidu a katol. svátků (tehdy ještě velmi hojných!) veliké škody přivádělo a obživu rodiny znemožňovalo. — R. 1764 vydala tabáková režie tarif cen, za něž se mají její výrobky prodávati. Těch lepších druhů Marek Kavka neměl na skladě. Měl jen kuřlavý tabák v listech a svitcích, též zvláštní žebra v listech, asi 173 liber, mnohem více pak šňupavého tabáku (příkl. „ordinér“ 7 soudků), dohromady 763 liber. Lepší druhy byly v pikslách, příkl. Santaman, Tresexcellent, Spaniol, fialkové Rappé. Prodej vynášel ročně jen 220 zl., avšak daň byla dvakrát tak veliká, z čeho lze vidět, že nebyla spravedlivě rozdělena [3]). — R. 1774 byly v P. nepokoje „pro nespravedlivé řízení pivovaru“ [3]) a zajisté i následkem drahoty piva. R. 1776 sestaven byl soupis všech živnostníků. Mezi obchodníky a výrobci čteme: „17 šenkýřů a 9 vinopalníků —“, a přece byl toho roku v P. jen jediný Žid, který se dokonce ani neživil výrobou a prodejem kořalky. Nebyl tedy vinen Žid z drahotních nepokojů předcházejícího roku, aniž neměl účasti na lichvě a na lihopalnách (kořalečnictví), jak Židy z jihu Čech z tohoto druhu podnikání viní dr. Jan Herben [7]).

R. 1783 vydala vláda nařízení ohledně počtu rodin žid. v Čechách, a ustanoveného v něm čísla nesmělo se překročiti. Pro P. možno teprve při r. 1785 sledovati účinek tohoto vládního nařízení: t. r. udělil krajský úřad Karlu Ochsovi povolení k sňatku, protože nebyl jim překročen počet žid. rodin [8]).

Koncem 18. stol. je v P. obvodním rb. R. Baruch Muneles, jehož sídlo je v Březnici-Lokšanech [7]).

Dr. M. Grünwald [1]) má za to, že je to týž R. Muneles, o němž se tak pochvalně zmiňuje R. Jecheskiel Landau ve svém díle „Noda bi jehuda“. Do r. 1786 byl v P. kantorem Geršon Löbl; jeho nástupcem byl R. Jehuda Kohen, pradědeček pozdějšího o obec zasloužilého starosty města P., dra Izraele Kohna. Tato rodina Kohnova je dosud v P. a je velice vážena [1]). Přes neúplnost matriky oněch t. zv. „Schutzjuden“ města P. máme přece od r. 1785 pravidelné zápisy této obce. Ty byly zavedeny ještě před zákonným ustanovením cís. Josefa II., a to již za úřadování obvodního rb. Munelesa. Kromě toho zachovaly se i vysoce důležité památky, t. zv. „Zeugniszettel“ (z nařízení císaře Josefa II.), které byly takto vybaveny:

„I. Ortschaft: Pisek, Prachiner Kreis.

Ich bisher genannter Moses Samuel stamme von dem Geschlechte — —, werde mich in Zukunft nennen mit dem Vornamen Moses und mit dem für mich und meine Familie gewählten Geschlechtsnamen Abeles.“

Podpis je hebrejský, je však pravopisně tak vadný, že dr. M. Grünwald nikoliv bez důvodu připsal, že tento „Mojžíš“ svého důstojného jména asi nezasluhoval.

„II. Ortschaft: königl. Stadt Pieseck, Prachiner Kreis.

Ich bisher genannt Perl stamme von dem Geschlechte — —, werde mich in Zukunft nennen mit dem Vornamen Katharina und mit dem für mich und meine Familie gewählten Geschlechtsnamen Biglerin.“

Tato Kateřina Biglerin byla totiž ve službě u jiné rodiny, co je v lístku výslovně poznamenáno. Tyto lístky byly podepsány Joach. šl. Popperem a R. Baruchem Munelesem, „obvodního rabina se sídlem v Březnici“.

R. 1785 bydlelo v P. těchto 12 žid. rodin: 1. Jakub s ženou Chaje (Kateřina) Kavka, 2. Kalman (Karel) a Chešla (Kehla) Ochs, 3. Mojžíš Markus a jeho žena Dassil, 4. Geršon Löbl, kantor (zemřel dne 8. srpna 1786 ve stáří 58 let), 5. Gabriel Kohn s ženou Annou, 6. Juda Kohn s ženou Annou, 7. Josef a Kateřina Steinovi, 8. Vít a Ester Ungar, 9. Šalamoun a Anna Strauss, 10. Ester Prokutarová (dle sdělení předsedy žid. nábož. obce v Miroticích Leop. Blocha dru M. Grünfeldovi přijala rodina Prokutarová nadále jméno Löwy), 11. Jakub a Anna Karpelis, 12. Adam Lederer, zemř. v r. 1792 ve stáří 90 let.

Ještě v r. 1785 neměla ž. o. v P. vlastní hřbitov a pochovávala svých mrtvých v nedalekých Miroticích [1]).

Náboženské hnutí „Abrahamitů“ neboli „deistů“ [8]) mělo též v P. své přívržence. R. 1791 dělal měšťan Jozef Soucha pro toto své učení proselity mezi svými křesťanskými spoluobčany. Dělal to tak horlivě, až se věcí zaměstnával úřad krajský. Ten pak nařídil vikáři, aby vzal vyznavače těchto bludů do katechismu a opět je navrátil do lůna církve katolické. Nevíme, s jakým výsledkem se setkala jeho námaha, jen suchou zprávu čteme: že se tak stalo [3]).

O mládež a její vzdělání pečovali Židé písečtí ode dávných dob. Nevíme, kdy vznikla tamní žid. škola a teprve r. 1789 ji připomíná prof. dr. Sedláček neprímo tak, že sděluje, že byl toho roku přijat do ochrany města učitel a košerák Geršon Lebl a jeho syn Juda Kohn. Proti přijetí tohoto Žida-učitele protestoval — ku podivu — zdejší Žid Jakub Kavka a to „jménem židovstva“, avšak byl se svým protestem zamítnut, protože „bylo právem rabína a ředitelství daně zvoliti košeráka“ [3]). Školu žid. navštěvovaly r. 1789 2 děti Kavkovy, ten však po neúspěchu svého protestu vzal děti ze školy té a dal je vyučovati učitelem školy normální. R. 1795 nařídila rada města (v důsledku císařského nařízení) Judu Kohnovi, aby týž řídil matriku žid. a zápisy do ní že má ověřiti děkan svým podpisem. Výpisy z matriky má pak Kohn odváděti čtvrtletně na radnici. Jako v četných jiných městech, tak i v P. vznikl spor mezi Židy a cechem řezníků, který nelibě toho nesl, že Židé se sami zásobují košerovaným masem. Spor ten vyřízen byl radou města tak, že Židům bylo poručeno, aby kupovali maso u mistrů cechu řeznického [3]). R. 1798 žádal Karel Ochs za povolení, aby si zřídil krám se zbožím loketním. Žádosti té odporovalo pět křesťanských kupců a odvolávali se na to, že je P. na tolika kupců tůze malý: prý žadatel může míti dosti na tom, když se mu dovolí obchodování s vlnou, peřím a kožemi, to jest t. zv. „židovským obchodem“. Stěžovatelům přišla na pomoc i sama rada města, neboť zamítla žádost Ochsovu s tím odůvodněním, že prý nevykázal potřebného kapitálu. Ochs nevěděl patrně, že povolení k provozu loketního obchodu neuděluje rada, nýbrž od r. 1797 zemská vláda.

R. 1798 byli v P. 6 křesť. a 2 žid. obchodníci, jak sděluje dr. Sedláček ze zprávy solního úřadu a inspektorátu v Plzni [3]). V r. 1799 byl opět soupis Židů v P. a s ním dochovalo se nám i povolání jich: 1. David Kavka, krám a flusárna, 2. Jakub Kavka, kamenné nádobí a kořalka, 3. Juda Kohn v Budech, flusárna, 4. Jakub Karpeles, faktor flusárny, 5. Juda Kohn, vlna, víno a vteš, 6. Jakub Ochs, loketní zboží, 7. Karel Ochs, loketní zboží, 8. Naftali Herel Ochs, kořalka [3]).

R. 1800 žádal radu města o přijetí Marek Kavka, rodák města P., avšak přece „Žid ze Strážova“. Byl takto „podomní obchodník“, ale rád by si byl v P. najal dům a zde prodávati chtěl loketní zboží. Jak se dalo očekávati, zvedli proti tomu protest všichni obchodníci písečtí a žádost Kavkova byla by jistě byla zamítnuta. Ten si však věděl rady: najal dům od Veroniky Furtové i se zahradou a vymohl si hauzírnickou koncesi pro celé Čechy od krajského úřadu. Tomu se opřeli však nejen všichni soukromníci, ale i všichni Židé v P.! Hlavním jich argumentem byl ten „zakrytý nájem“ Furtovského domu. Tento jich společný protest neměl však výsledku. Marek dojížděl pilně do P., kde vyřizoval nejen záležitosti najatého domu, ale hlavně — svého obchodu. Z toho důvodu dostal rozkaz od rady města, aby se do tří dnů vystěhoval. Byl mu ještě povolen odklad osmi dnů, ale potom se musel přece jen vystěhovati. Dům jeho byl pak prodán a koupilo jej společně sedm obchodníků, z nich 5 křesťanů a 2 Židé (David a Jakub Kavka) [3]).

R. 1804 zemřel Abraham Ochs; zdejší Juda Kohn žádal, aby na místě zemřelého byl přijat jako „familiant“. Avšak přes to, že byl jeho otec v P. přes 45 let zaměstnán co učitel, neobdržel ono místo, neboť příslušel do Strakonic. Jen slíbeno mu bylo, že ono místo se teď neobsadí, ale že je obdrží muž jeho dcery s tou podmínkou, že týž se bude starati o mladší bratry a sestry své ženy. Usnesení to bylo však zemskou vládou zrušeno jako nezákonné a tázala se, zdali není v P. některý prvorozený syn-Žid svobodný, jehož dědeček by byl ještě živ. Poté navrhl krajský úřad Mojžíše Lebl-Kavku, toho však zemský úřad nechtěl přijmouti za familianta a vyžádal si sám jmenování Bernáta Ochse [3]).

R. 1809 byly veliké odvody k vojsku a také byl odveden Marek Kavka; využil práva, vyslati za sebe a na své útraty náhradního muže na vojnu. V těch válečných dobách osvědčil krajský úřad Židům píseckým, že velmi pilně odváděli nejen daň válečnou, ale i dobrovolné dary a příspěvky [3]). O neobyčejné vytrvalosti svědčí žádost Marka Kavky z r. 1810 o povolení k zřízení prodeje loketního zboží a vlny. Týž žadatel byl právě před deseti lety se stejnou žádostí zamítnut a byl donucen vystěhovati se z P. Nyní obnovil onu žádost a krajský úřad jí vyhověl, protože zdejší křesť. kupci loketní zboží neprodávají a jediný žid. obchodník David Kavka nemá zboží pro lid, nýbrž jen pro bohatší měšťany, takže chudší lid dosud kupoval svoji potřebu od kramářů na jarmarku, kde nemá výběru. Úřad byl v těchto těžkých dobách v udílení obchodních licencí povolnější, již se zřetelem k tomu, že veliký počet obchodníků zanikl. Z pěti křesť. obchodníků zbyli jen dva a ti ještě obdělávali i svá pole vedle obchodu [3]).

R. 1812 byl z neznámých příčin zrušen Davidu Kavkovi nájem tabákového skladu. Prof. Sedláček dohaduje se té příčiny, proč toho roku bylo dáno do úředního uschování 80 pytlů neboli 60 centů ord. tabáku, který byl pak prodán za 1200 zl. [3]). Kavka prodával též kolkový papír.

R. 1812 zavedena byla na žid. škole v P. nová učebnice Herz Hombergova „B'ne Zion“. Byly té knihy zakoupeny jeden kus pro radu města (pro zkušebního komisaře), jeden pro učitele žid. školy a 4 kusy pro 7 dětí [9]).

R. 1817 zdá se, že poměry se zlepšily a že křesť. obchodníci se opět počínali báti té skrovné konkurence; neboť toho roku zamítla rada žádost Karla Ochse o povolení loketního obchodu. Pro důvod nešlo se daleko: prý měl doma živnost kramářskou a nový obchod hodlal zříditi nikoliv pro sebe, ale pro nastávajícího zetě [3]).

K žádosti píseckých Židů upravil r. 1819 inž. Šurda — pozdější purkmistr — zvláštní trhový pořádek. Dle toho dojížděl do P. 63 Židů z Vodňan, Protivína, Nezdášova, Týna n./Vlt., Mladějovic, Mirotic, Plíškovic, Kasejovic, Oseka, Čkyně, Strakonic, Volyně a odjinud. Každému bylo vykázáno své místo se zdejšími Židy, a to od č. 1 až 63 ve třech řadách za sebou [3]). R. 1820 převedla vdova po Davidu Kavkovi, Barbora Kavková, flusárnu, kterou

měla najatou od města na jméno svého příbuzného Lazara Fürtha, jehož přijala i za společníka pro její obchod se smíšeným zbožím. Převod ten byl i u pražského soudu registrován. Když pak r. 1821 zemřela Kavková a Fürth se ujal obchodu, musel pro odpor zdejších šesti obchodníků tohoto svého obchodu zanechati a vyžádal si lhůtu k výprodeji, protože byl příslušným do Strakonic a nevymohl si licenci pro obchod v P. Zemská vláda povolila Fürthovi k likvidaci obchodu odklad jednoho roku. Po nové prosbě byl Fürth přijat do P. jako familiant a k veliké zlosti všech křesť. konkurentů bylo mu další obchodování povoleno! Nemusel to býti malý sklad, neboť byl odhadnut s 16.148 zl. a dluhů měl 5252 zl. Když později svůj obchod chtěl postoupiti svému zeti Volfgangu Levinskému, který byl rovněž zdejším familiantem, nebylo mu k tomuto přesunu licence dáno povolení, prý „aby nebyl zvětšen beztak značný počet zdejších obchodníků". Zemská vláda však dala Levinskému tu licenci přece a tak měl Levinský po Fürthovi onen starý krám v kasárnách, který kdysi Kavka zřídil. Také Hermanovi Kavkovi povolila zemská vláda r. 1820 novou koncesi pro obchod se smíšeným zbožím [3]).

R. 1820 vytýkal děkan Řídký Židům nedbalé vedení matriky. Matrikář Kohn dokázal však správné vedení a bezdůvodnost té stížnosti. Od t. r. byly pro matriku pořízeny tištěné archy s rubrikami, jak jich předepisuje vládní nařízení.

Zmínili jsme se již o někdejší nejstarší modlitebně, která byla v hradě. R. 1753 přesídlili ji Židé do světnice Kroupovského domu a šest let tam za ni platili nájem obci. Později tu světnici směli přeměniti na školu a platili činži 30 zl. Když pak r. 1825 ona budova vyhořela, prosili Židé, aby tu školu mohli obnoviti a užívati do r. 1832 [3]).

Nejstarší smlouva o kostelních sedadlech v P. je z r. 1824; gruntovní knihu (sedadel) zal. Marek Kavka a byl proto vzat do přísahy. První místo vyhrazeno bylo kterémukoliv vznešenému hosti, pak zástupci úřadu a krajskému (obvodnímu) rabínovi. Poté přišli po řadě: Jakub („patron"), Marek, Heřman Kavkové, Bernát a Karel Ochsové, Bohumil Kohn, Marek Lurie, Mojžíš Skal (drhovelský familiant), Volf Kohn, E. S. Kavka, Volf Levinský, Šimon Kavka, G. Kohn, učitel a kostelní sluha nejzadnější. Číslo 1. zatím obsadil Lazar Fürth, výběrčí perdonové daně, dokud nepřijde jiná, přednější osoba [3]). Když r. 1825 vyhořel dům č. p. 146, zřídili si Židé modlitebnu v jiném domě, avšak pořad sedadel byl týž, jako v té staré jizbě. Téhož roku žádali písečtí Židé o dosazení zkoušeného rabína. Proto žádala Eva, vdova po Natanu Kohnovi, za jejího syna Samuela o poshovění s obsazením toho místa, až on složí zkoušku před plzeňským obvodním rabínem [3]). R. 1827 byl výběrčí daně Lazar Fürth zvolen za star. ž. o. Krajský úřad však volbu tu neschválil, protože on nebyl zdejším familiantem a že neměl zaplaceny daně. S tím rozhodnutím nebyli však Židé spokojeni, neboť spatřovali v tom nepřátelský podskok Marka Kavky, který byl úřadem favorisován a jaksi — bez volby — považován jakožto představitel správy ž. o. Rekurovali proti onomu rozhodnutí a též Kavkovi dali opis téhož odvolání. Kavka sepsal ihned protilist a vyvrátil všechna obvinění vůči svojí osobě. Krajský úřad vskutku přihlédl jen k spisu Kavkovu a zamítl rekurs židovské obce, potvrdil Kavku za starostu obce, aniž by si byl vyžádal dříve odporučení jeho osoby ž. o. [3]).

R. 1830 bylo v P. osm cizích osob židovských, jimž bylo nařízeno, aby si do 14 dnů zaopatřili svolení od jich vrchnosti k pobytu v cizině [3]). T. r. nacházíme v podrobném výkazu obecního jmění pod položkou 4: „Regalie nebo česky zvůle: právo piva vařiti, páliti kořalku, vyvářeti draslo, platy ochranné (od Židů), roboty a taxy."

Francouzská červencová revoluce r. 1831 měla i v Čechách své ohlasy. Jakýsi Žid Kajetán Steiner, litograf z Daliměřice u Mladé Boleslavi, byl nějaký čas ve Francii, odkud se vrátil do Čech. V Sušici vykládal v hostinci, že čeští sedláci, kdyby Francouzi do Čech přišli, by se k nim přidali a on že by k nim se také dal. Francouzi že jsou knížata a my jsme otroci. Císař že by pak koruny nepodržel a jiné podobné řeči vedl. Steiner byl postrkem poslán do Rohozce. Kolovaly však pověsti, že prý v táborském kraji jsou rozšiřovány Francouzi toraly s tímto nápisem:

„Na bubnu sedím,
na Čechy hledím,
kontribuentům neublížím,
pánům a kněžím neodpustím [3])."

Flusárna městská byla pronajata Lazaru Fürthovi za 3200 zl. R. 1832 nabídl Fürth, že zvýší nájemné o 50 zl., kdyby bylo jemu uděleno právo na šest let k pálení kořalky. Flusárnu tu držel do r. 1837, kdy obdržel náhradu od města a od smlouvy upustil. Flusárna byla poté zbořena a na jejím místě je dnes městský sad [3]).

V červenci r. 1831 zakázal krajský úřad města P. přístup polským Židům do Čech! Důvod k tomuto zákazu byl ten, že vypukla prudce cholera a Židé, zvláště oni z Polska, byli obviňováni, že prý ji rozšiřují [3]). Dojemnou starost projevil r. 1832 — v době veliké epidemie cholery — krajský fysik písecký o Židy svého obvodu: upozornil je, že není radno, aby se o Jonikipuru postili! Toto oznámil Heřman Kavka své obci a bral od každého příslušníka poplatek za „dispens" [3]). Byly to patrně dobrovolné milodary, neboť za vybrané peníze nakoupily se macesy a víno pro místní chudinu židovskou a zbývající 4 zl. odvedl Kavka na radnici „k dobrému křesťanských chudých". R. 1836 konala se v Praze slavnostní korunovace krále Ferdinanda V. Písecká knihtiskárna Josefa Vetterleova vydala pěkný obraz krajského průvodu, k této korunovaci vypraveného. Mezi prenumeranty (obraz ten stál 1 zl. 30 kr.) čteme též „Židovská obec" [3]).

R. 1837 rozvinula se v radě živá debata o tom, možno-li činiti výjimky při udělování práva státního občanství. Purkmistr Siebr proslovil v delší, skvělé obhajobě Židů to, že jsou sice mezi nimi lidé nízké úrovně mravní, ale je i dosti spravedlných mezi nimi a není příčiny, proč by ti měli trpěti za ty špatné. Je proto jen lidské a spravedlivé, když se dá těmto dobře smýšlejícím Židům rovná práva s ostatními občany. Toto opatření, pravil, je neškodné, neboť kdyby se v tom neb onom případu projevilo škodlivým, mohlo by se ještě vždy oné nehodné osobě to státní příslušnictví opět vzíti [3]). R. 1841 bylo přijato radou města několik rodin židovských, a to: M. Frisch z Nezdášova, Jakub Sachs (otec pozdějšího váženého lékaře dra Šimona Sachse, koupil dům č. p. 39), J. Wind (pozdější nástupce v obchodě M. Kohna), Is. Hahn a Seligman Bloch; posledně jmenovaný najal od rady osvětlování města [3]). R. 1845 vidíme Židy již při nabývání zemědělských objektů. T. r. koupil v dražbě kus pastviště L. Eisner z Volyně za 2741 zl. Neobešlo se to bez odporu měšťanstva, které namítalo, že prý „jen měšťané tam měli právo k pastvě". Ale byl tu — poznamenává prof. Sedláček — jiný háček. Dle dvorního patentu z r. 1842 směli Židé nabývati dominikální pozemky jen tehdy, když jich sami nebo pomocí jiných Židů obdělávali. A proto zrušil krajský úřad onu koupi, neboť shledal, že Eisner sám těch polí nevzdělává a do pazderny nasadil nájemníky. Eisnerův rekurs k zemské vládě byl bezvýsledný: také musel ustoupiti od koupí jiných pozemků blíže Sezema, když tam úřad proti němu si vynašel jiný důvod [3]).

Slavnost udělení konstituce — dne 18. dubna 1849 — byla v P. velmi okázalá. Večer bylo město osvětleno a městský úřad dal zhotoviti konstituční prapor. Látka k němu koupena (červená a bílá) od Samuela Kohna za 2 zl. 40 kr.

Ještě po r. 1849 bylo stěhování Židů obmezeno. Nebylo to dříve vzácností, že byl některý cizí Žid při těch častých „generálních visitacích" v P. dopaden a postrkem poslán do domovské obce. Stalo se tak příkl. r. 1835 Jáchymovi Adlerovi z Boru (osady, blízko Březnice, kde jeden dům dodnes je pojmenován „U Židů"). Po druhé byl pokutován s 5 zl. a znovu byl poslán domů. R. 1851 byl Adler dopaden po třetí, ale tu byl mu k jeho žádosti povolen pobyt v P. na 20 dnů. Však ani s tím nebyl spokojen a stěžoval si u okr. hejtmanství, které však rekurs zamítlo a nařídilo, aby se do 48 hodin vystěhoval. Protože lhůtu tu nedodržel, byl dne 11. dubna 1851 poslán postrkem do Boru a když ani to nepomohlo, dostalo četnictvo rozkaz, aby naň přísně dohlíželo a jemu návrat do P. znemožnilo [3]). Také poz dější léta děly se obtíže Židům při jich pokusech o zřizování nových obchodů. To poznal Jakub Kohn z Nezdášova, když si r. 1851 v P. koupil dům č. p. 185 b a chtěl vedle svého hauzírnického pasu provozovati stálý obchod v P. Tím, že pronajal četnictvu některé místnosti ve svém domě, docílil odkladu k vystěhování. Později utekl do Prahy, kde si dal napsati rekurs k místodržitelství. Neznáme výsledek toho rekursu; soudíce však z toho, že potomkové Jakuba Kohna jsou dosud v P., doufáme, že to na konec dopadlo dobře [3]).

R. 1852 konal se v Praze významný pro Židy v Čechách sjezd, t. zv. „Notablenversammlung", k němuž vyšla kniha protokolů [10]). V příloze k té knize je soupis žid. obcí v Čechách, z něhož vyjímáme pro zajímavost to, že obec P. není v něm vůbec obsažena, nýbrž že je připočtena k nedalekým Miroticům, a to: 15 rodin s 90 osobami a 1 synagoga. Písek náležel ještě v obvodu březnického „kreisrabbinátu" Menachem Mendl Poláka a v okresu byl ještě jen druhý autorisovaný rabín, a to R. David Kohn v Kasejovicích. V okolí březnickém byly synagogy ještě: v Miroticích, Rakovicích, Stražovicích, Vorlíku, Mirovicích, Zálužanech, Zbenicích, Březnicích, Drahenicích, Lažanech a Kasejovicích. Všude v těchto obcích a ve velikém počtu malých vesnic (v nichž dnes již dávno není Židů), byly spoře roztroušeny v r. 1852 žid. rodiny po 1 až 5 rodinách a jen v těchto obcích bylo více:

Mirotice 15 rod., 90 osob, Rakovice 8 rod., 50 osob, Strážovice 5 rod., 40 osob, Vorlík 4 rod., 30 osob, Mirovice 9 rod., 60 osob, Zálužany 15 rod., 75 osob, Zbenice 6 rod., 40 osob, Březnice 40 rod., 187 osob, Drahenice 5 rod., 40 osob, Lažany 7 rod., 50 osob, Kasejovice 30 rod., 210 osob.

R. 1854 stalo se skutkem dávné přání města P., aby přešla opět v jeho majetek budova radnice, která před sto lety přešla do rukou vojenského eráru. Když už konečně budova ta byla městu postoupena, ještě v ní rakouské úřady ponechaly četné úřadovny své a bylo o jich vyklizení s vládou jednáno bez výsledku do r. 1860. O právním zástupci města, JUDru Izraeli Kohnovi, synu Wolfa Kohna z Čížkova (v táborském kraji), a manželky Heleny, rozené Ochsové, píše prof. Sedláček [3]) takto: „Na radu dra Kohna, muže pořádného a nezištného, který o to usiloval, aby obec zase radnici získala a za to eráru jiné stavení odevzdala, byl zakoupen dům ‚u Hada' a když i to jednání nevedlo k cíli, zahájil dr. Kohn při, která se táhla až k vrchnímu soudu v Praze. Radnice po 3 letech vskutku přešla do rukou obce." — Na jiném místě jej oceňuje znovu: „Byl to muž spravedlivý a nezištný, pracovitý a opatrný." (Prof. Sedláček píše omylem jméno „Jozef" na místě správného „Izrael".) Dr. Kohn nar. se v P. dne 1. října 1818 a pro rozšafné jeho působení byl několik let v radě města, až r. 1871 stal se purkmistrem, nástupcem purkmistra Štolce, který sebe pro špatné hospodářství uvedl do konkursu. Za úřadování dra Kohna a jeho prací dostalo se P. nového, moderního statutu.

R. 1875 obdržel P. po jeho intervenci dráhu a střední školy. Jen jedinkráte bylo židovství dra Kohna úrazem v radě města, to když r. 1854 měla býti obsazena fara v Putímě. Tu farář namítal, že by se těchto poral neměl účastniti Žid. Městská rada tázala se zvláště v Jičíně, kde stal se obdobný případ, a došla odpověď, že „židovští členové se zdrželi hlasování, když byla u nich volba farářova" [3]).

O účasti dra Izraela Kohna ve věcech ž. náb. o. pojednáme později v souvislosti se správou této obce a zbudování nové její synagogy, na níž dr. Kohn měl „lví podíl". Dr. Izrael Kohn zemř. v P. dne 2. března 1874 a odpočívá na israel. hřbitově v Miroticích. Nápis na jeho hrobě [1]):

„Zde odpočívá nádhera Israele,
Kněz nejvyššího Boha,
Pravý Eškol Hakofér
(Eiptáf významného učence!)
Učenec a znalec Písma,
V radě města oblíbený,
u lidu i u dvora."

Od let 1855 působila v P. řada významných Židů-lékařů a prof dr. Sedláček některých vzpomíná [3]) slovy hluboké piety:

Mojžíš Klepetář, lékař, nar. r. 1810, pocházel z lékařské rodiny. Rodák z Kosové Hory, složil v r. 1835 lékařskou zkoušku v Praze, byl od r. 1838 „ranhojičem" v Miroticích, později v čimelickém zámku. Za té praxe provedl t. zv. císařský řez na manželce lesníkově v Budech, při kteréžto velmi nebezpečné operaci mu pomáhal — ovčák. V Písku účinkoval od r. 1855, plných 13 let, dostávaje uznání od rozhodujících činitelů a požívaje lásky chudiny, již zdarma léčil, i lékův poskytuje. Zemř. na srdeční vadu dne 27. března 1868 v P. i pohřben byl v Miroticích.

Heřman Löwy, lékař, nar. se v r. 1818, zkoušený r. 1836, byl r. 1842—1860 ranným lékařem v Radomyšli a na odpočinku žil v P.

MUDr. Šimon Sachs, rodák písecký, ustanoven byl v zasedání zastupitelstva r. 1871 lékařem chudých. Na odpočinek odstěhoval se do Plzně, kdež nedlouho poté 29. října 1907 zemřel. Pohřben jest v P.

MUDr. Robert Kohn, nar. 5. července 1868 v Brně, studoval vyšší gymnasium v P. Promovován byl r. 1893 ve Vídni, působil v Domažlicích a od r. 1897 byl činným v P. Byv od r. 1904 zástupcem městského lékaře, jmenován od r. 1910 městským lékařem. Od r. 1899 stal se lékařem okr. nemocenské pokladny a od r. 1907 byl starostou žid. náb. obce.

MUDr. Emil Fröhlich, nar. 16. listopadu 1870 v Pečičkách u Příbramě, promovoval v Praze r. 1901, byl externím a sekundárním lékařem ve všeobecné

nemocnici a od r. 1902 v porodnici pražské; poté v nemocnici mor.-ostravské a ve Vítkovicích. R. 1904 usadil se v P. jako praktický lékař a byl od r. 1909 lékařem nemocenské pokladny v P.

Konstitut dnešní ž. n. o. písecké pochází z r. 1855. V letech 1860tých zřízena byla konfesijní škola žid. s [2]) původně vyučovací řečí německou. R. 1861 ustavil se výbor k postavení nové synagogy v P. za předs. Adama Bartha; členy výboru byli m. j.: Jakub Spitz a „chevre gabbe" dr. Jakub Sachs. K návrhu člena Weinera vydaly se akcie ve výši 50 zl., 100 zl. a 1000 zl., které se měly podle jistého slosovacího plánu umořovati. Tehdejší písecký starosta dr. Izrael Kohn, muž tak oblíbený, že jej písečtí měšťané k tomuto přednímu úřadu několikráte zvolili, dal svým zámožným souvěrcům příklad obětavosti: byv co „kohan" první vyvolán k tóře (o Rošha šama!), věnoval tam „celou majse" (prý jeho vlastní slova!), to znamenalo: celý jeho několikatisícizlatový podíl na akciích nové synagogy. Jeho přátelé nezůstali za ním a všichni obětovali své akcie, takže na konec zůstal jen nepatrný zbytek, vesměs to menších částek po 50 zl., které byly záhy jich majitelům vyplaceny. Celý náklad na novou, velmi pěknou synagogu, dokončenou r. 1870, obnášel —, na tehdejší dobu velmi značnou sumu — 14.000 zl. a je to památník, svědčící o obětavosti a zbožnosti členů ž. n. o. písecké [11]).

Jednou z nejstarších korporací píseckých je izr. spolek pohřební Chevra Kadiša. Její stanovy byly arci schváleny teprve v r. 1876 [2]), ale spolek sám je nesporně značně starší. V chronolog. seznamu u prof. Matznera [2]) je na pátém místě (odbor Ústřední matice školské je z r. 1883, Nár. jednota pošumavská od r. 1884. Když byla v r. 1857 zřízena „Měšťanská beseda" a v r. 1867 tělocvičná jednota „Sokol", byli v těchto předních národních korporacích (a ve všech následujících) zastoupeni velmi četní Židé písečtí, jak o tom svědčí dosud zachované skupinové obrazy a diplomy. Zvláště horlivým a pro českonárodní myšlenku mezi svými židovskými spoluobčany v P. zasloužilým pracovníkem byl Emil Barth. Z jeho popudu a úsilí byl v r. 1896 zal. v P. za součinnosti pracovníků českožidovských, JUDra Ign. Arnsteina, JUDra Maxima Reinera a JUDra Jakuba Scharfa „Místní odbor Národní jednoty českožidovské", kterýžto spolek stal se záhy mocným sloupem regionálního hnutí českožidovského [12]). Písečtí akademikové-Židé hráli v spolkovém životě pražském prim a celá řada předsedů a funkcionářů vyšla českožidovskému hnutí z P. a jeho okolí [13]). Usnesením n. o. (jejíž představenstvo se téměř zcela skládalo z přívrženců N. j. čž.), byla dosavadní německá konfesijní škola dne 1. prosince 1893 přeměněna ve dvoutřídní s vyučovací řečí českou [2]). Do té doby byla to škola soukromá, třebaže „s právem veřejnosti", neboť v úřední statistice [14]) z r. 1886/87 není „Písek" vůbec uveden, kdežto r. 1896/97 vykazuje 44 žáků. Počet ten se rozchází s údaji prof. Matznera [2]), který za r. 1896/97 uvádí v I. odděl. 21 dětí, v II. odděl. 28 dětí, tudíž celkem 49 dětí. Škola byla vydržována nákladem ž. n. o., dílem i školním výborem. Na škole působil správce školy, rb. jako učitel náboženství a učitel jazyka českého a hebrejského. Posledním učitelem byl p. Ig. Munk, který se po zrušení té školy odstěhoval do Prahy. Přeměna někdejší německé školy na českožidovskou —, byla to první a jediná toho druhu v Čechách — vítal v r. 1893 písecký občan Karel Frankl [15]) těmito slovy: „Písečtí Židé učinili rozhodný krok kupředu, proměnivše r. 1892 školu svou v českou. Ze školy, v níž první základy a pojmy vědy i náboženství hlásati se budou jazykem českým, vyjíti musí lidé, již považovati budou řeč českou za jediný a drahý jazyk mateřský, ačli osudy let příštích nezanesou je v tábory cizí. Na gymnasiu píseckém bývá vždy 15—20 mladíků židovských a týž počet na školách reálných; tito bývají tak asimilováni, že v otázkách národních není mezi nimi a jich křesťanskými kolegy rozdílu. Také nevyskytují se případy, že by se odnárodňovali studenti píseckých škol na školách vysokých."

V synagoze bylo ještě po r. 1893 něm. kázání. Tento něm. nátěr Židů nebyl hlubší a netrval ani déle než němectví soudobé společnosti křesťanské v P. Tak — sděluje dr. Sedláček [3]), otec drů Julia a Edvarda Grégra, starých to publicistů a politiků českých, který pocházel z českého Březhradu u Hradce Králové, psával se Josef Gröger a teprve později „působením svých synů" psal se „Grégr", ale i poté dává si pod své jméno titul „Forstmeister".

V P. nebývalo dříve velikého průmyslu a proto bylo vždy snahou zástupců jeho ve sboru zákonodárném, aby tento chudý kraj byl průmyslově zveleben. Ve schůzi obecního zastupitelstva z 13. července 1893 usneseno k návrhu poslance Maxe Hájka podati žádost k ministerstvu financí, aby byla v Písku zřízena továrna na tabákové výrobky. Tato továrna byla zanedlouho poté vskutku zřízena [3]).

Zmínil jsem se již dříve, že písečtí Židé pochovávali do r. 1879 své mrtvé na hřbitov mirotický, který tam byl zal. před více než 250 lety [1]). Nejstarší čitelný letopočet na náhrobku je označen číslem r. 1647 a zní: „Zde odpočívá paní Hendl, dcera pana Lämla ze Sedlice. Zemř. dne 8. tebet 5407." — Tato rodina je od dávných let v Praze usazena [1]). — Nejstarší listina základní o hřbitově mirotickém se nezachovala; za to však něm. listina z r. 1805: „Heut am Ende des gesetzten Jahres und Tages ist zwischen dem Johann Winkler, Mirotitzer Bürger, Verkäufer an einem, dann der dortigen Mirotitzer Judengemeinde, Käufern am andern Teil, nachstehender Kauf- und Verkaufskontrakt verabredet und festzuhalten beschlossen worden: 1. Verkauft der Johann Winkler einen Theil seines sub Nr. 203 beim Judenfriedhof gelegenen Feldes um eine beiderseits beredte Kaufschillingssumme per 340 Gulden. 2. Die kaufende Judengemeinde dem Verkäufer alsogleich bezahlt hat und hierüber in bester Form quitieret hat. 3. Weil dieses Feld von der Mirotitzer Gemeinde herstammt, so hat sich die Judengemeinde verpflichtet, bei der Begrabung erwachsener einheimischer Personen 40 kr., eines Kindes 20 kr., einer fremden Person 48 kr. in die Gemeindekassa Mirotitz zu entrichten. — 4. Betreffs die Mauereinfriedung und die Bewilligung eines Haftpfades, ferner die Einverleibung des Kontraktes in das Stadtbuch von Mirotitz. So geschehen, Mirotitz am Hornung 1805.

Anna Bluchin — Johann Winkler
Marcus Weisel. — als Erkauffr.

Vácslav Rohlíček } dožadovaný
Jakub Rohlíček } svědek.

Mirotitzer Judengemeinde Vorsteher

Valentin Andres, Bürgermeister [1]).."

R. 1818 zemř. v P. nájemce tabákové režie Benedikt Veit a byl pochován na hřbitově mirotickém. Je to otec slavného kazatele Veita v chrámu u sv. Štěpána ve Vídni. Týž při obvinění Židů z rituální vraždy r. 1840 vystoupil statečně k obraně Židů. Zvedl před oltářem monstranci u přítomnosti tisíců

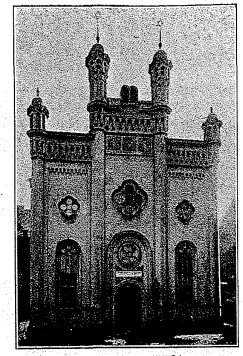
Synagoga (vnějšek)

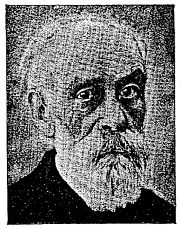
Rb. dr. M. H. Friedländer

Synagoga (vnitřek)

Markus Spitz

MUDr. Šimon Sachs

Emil Barth

Dr. Emil Fröhlich

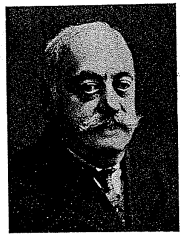
Mořic Platovský

Dr. Robert Kohn

shromážděné obce a složil svatou přísahu, že obvinění Židů z rituální vraždy a požívání krve je drzou lží. Zde je také pochován Jakub Kavka, ochranný Žid, syn Löbla Kavky; zemř. v r. 1832. O náhrobku píseckého starosty dra Izraele Kohna byla již dříve zmínka. Vzpomínky zasluhují též náhrobky těchto mužů: Daniel Weil z P., zemř. 20. února 1875, 61 let starý. Adam Barth, byl v P. od r. 1827 v představenstvu ž. o., získal si hlavně zásluhy o zřízení synagogy. Byl poctěn obcí čestným kostelním sedadlem doživotním. MUDr. Šimon Sachs, byl od r. 1884 star. ž. n. o. v P., má zasluhy o obec a novou synagogu a o zřízení nového hřbitova v P. Také on měl v kostele své čestné místo. R. 1884 byl star. Juda Kohn, pokl. byl dr. Š. Sachs, předs. školního odb. Mořic Klein, zapisovatelem Jakub Fantl, výbory: Isák Bloch a David Glaser. T. r. bylo v P. 70 žid. rodin s 449 osobami! [1]).

Když byla řeč o hřbitově v Miroticích, sluší doložiti též, že tam v místě byla i soukromoprávní židovská škola s vyučovací řečí německou, která dle statistiky Kořanovy [14]) měla v r. 1886/87 19 žáků, kdežto v r. 1893/94 se tam již nevyučovalo.

Nový žid. hřbitov byl v P. založen r. 1879 [15]) a je na Pražském předměstí „na Pěníku“ [2]). Za můstkem, který se klene přes potok Jiher, v dobách dávných rýžováním zlata známý, stoupáme do nepatrné výšky až k samému „Robinsonu“, od něhož vlevo spatříme v polích žid. hřbitov. Ještě dlouhá léta po jeho založení byly na tomto hřbitůvku jen německé nápisy. Po domluvách Spolku č. ak. Ž. — stalo se tak po pohřbu studenta Abelesa —, postaven byl pomník s českým nápisem. Od těch dob jsou na hřbitově výhradně české náhrobky [15]). — Vpravo odbočuje silnice do Čížové, kde druhdy byla rovněž malá žid. osada. Rovněž i Rakovice (asi 25 *km* od P. vzdálené) měly žid. obec, která zde byla pod ochranou p. Josefa hraběte Vratislava z Mitrovic (r. 1817), jsou tam dnes jak synagoga, tak i hřbitov opuštěny. V seznamu „nadací města Písku“ [2]) je mezi nejstaršími a zároveň na svou dobu největší ona Jakuba Blocha, a to „pro 20 chudých dítek hl. školy v P. 2000 zl. a pro sirotky rovněž 2000 zl. bez rozdílu náboženského vyznání“.

Vikariát písecký, přidělený k arcipresbytariátu strakonickému, vykázal v r. 1898 počet obyvatelstva v okresu píseckém: 44.382 katolíků, 551 Židů a 64 vyv samotném P. 10.478 katolíků (95·75%) a 408 Židů (3·68%).

O některých „domech židovských“ a jich směnách vypravuje prof. dr. Aug. Sedláček [3]): dům č. p. 105 měl v r. 1559 Viktorin Šlehalík. R. 1848 Fr. Brunshofer, 1849 Kateřina Levinská, 1879 Anna Weissová a od r. 1879 dr. Šimon Sachs. — Dům č. p. 106 měla od r. 1532 Anna Šlehalíková, od r. 1693 Martin Vrbenský, který jej přestavěl do nynější podoby. R. 1849 Ondřej Brousil, 1850 Leopold Brandeis, nyní Hahn a Spitz. Domu se říká „u zlaté lodi“. Dům č. p. na Malém náměstí je z r. 1707; měl jej od r. 1864 Šimon Eisner; dům č. p. 36 z r. 1540 je od r. 1865 v majetku rodiny Kohnovy; dům č. p. 39 z r. 1547 je od r. 1849 majetkem rod. Sachsovy; dům č. p. 146 (tak řečený Tlápovský) z r. 1563, byl od r. 1753 majetkem obce písecké a nazýván „obecní dům Kroupovský“. R. 1733 dala jej obec k užívání Markovi Kavkovi k umístění jeho „tabákového handlu“. Kavkovi zůstali v držení jeho, ale teprve r. 1845 stali se právními jeho majiteli. Dům č. p. 99 koupil r. 1532 Václav Kubka, r. 1862 stal se jeho majitelem Šamšon Weil. Dům č. p. 78 koupil r. 1602 Matouš Šafář, jehož potomkům říkalo se Šafařovic. R. 1868 zakoupila jej žid. obec a zřídila zde synagogu. Dům č. p. 56 měl r. 1543 Vavřinec Studnička; r. 1853 koupil jej JUDr. Izrael Kohn a r. 1876 Anna Kohnová; dům č. p. 45 měl r. 1424 Havel Srnec, r. 1851 S. Bloch; dům č. p. 22 („Batikovský“) měl r. 1548 M. Houska, od r. 1851 získala jej rodina kom. rady Weila. Dům č. p. 29 patřil r. 1609 Lor. Edlmannovi a r. 1620 byl spálen. Obnoven byl r. 1655, dům koupil r. 1863 J. Lederer, pak r. 1870 M. Munzer, téhož roku jej převzal Ignác Kohn. Dům č. p. 34 měl r. 1540 Havel mlynář, r. 1860 koupil jej A. Barth. Dům č. p. 35 měl r. 1540 Jan Sochor, r. 1873 J. Kohn [3]).

Čestné zmínky pro zásluhy jeho o ž. n. o. P. zasluhuje Marek Spitz, vážený občan, člen rady města, která jej v letech 1889 a 1891 jmenovala za člena obecní spořitelny a r. 1894 byl členem komise pro pečování a udržování osobní jistoty v městském divadle a veř. místnostech. Byl též ve správní radě měšťanského pivovaru a v jiných veřejných institucích města P.

R. 1897 byl zde uč. a kt. Rosenfeld; též působil v P. zkoušený český učitel Ad. Popper (otec pražského lékaře a obecního staršího dra Maxe Poppera), choť jeho byla roz. Klempererová, dcera kr. rb. G. Klemperera z Tábora, autora spisu „Zemach Tabor“. Jedním z nejslavnějších rabínů písecských byl dr. Mořic Grünwald [1]), jehož životopis a podobenku najde čtenář ve velkolepém díle „Juden u. Judengemeinden Mährens“ v článku dra H. Flesche „Kounice“ (str. 568) [16]); nar. byl dr. Mořic Grünwald dne 29. března 1853 v Uh. Ostrohu na Moravě, studoval filologii na vídeňské universitě, orient. řeči, klasické a moderní r. 1873 na lipské universitě a byl několik let za účelem zdokonalení v orient. jazycích v Paříži. R. 1879 obdržel místo suplenta na reálce v Č. Budějovicích; od r. 1878—1881 navštívil teolog. seminář ve Vratislavi a byl r. 1881 povolán do Bělovaru (v Chorvatsku) za rabína. Zde pak počal vydávati „Jüdisches Centralblatt“ [1]); v r. 1883 byl rabínem v P., později v Ml. Boleslavi. Od r. 1893 až do svého úmrtí dne 10. června 1895 byl velkorabínem v Sofii. Jeho otec byl věhlasný rabín Jakub Grünwald z Bzence [16]). Jiný významný rabín v P. byl dr. M. H. Friedländer [16]), který byl synem rabína Menachema Mendla z Bor. Sv. Jura. Jeho otec získal si velikých zásluh o sněm rabínů, svolaný v r. 1845 Feiwlem Horowitzem do Paks (viz Grünwald, Korot Matorah, str. 58); dr. M. H. Friedländer byl rb. v Golčově Jeníkově a r. 1903 přijal místo rabína v P., kde zůstal pouze tři roky. Již zde jeví se úpadek smyslu pro dobro obce žid., neboť dr. Friedländer dostal z P. výpověď, protože se obec obávala, že by se jí stal starý rabín k obtíži — —. Rb. dr. Friedländer odstěhoval se poté do Vídně, kde ještě do r. 1915 — do své smrti —, působil. Podrobný soupis jeho díla a též jeho podobenku viz v díle „Juden und Judengemeinden Mährens“ na str. 270 [16]).

Posledním rb. v P. byl dr. Mořic Müller. Rb. Müller byl později v Berouně. Předsedou nynější ž. n. o. v P. je dr. Edvard Mendl, který se svým sborem hledí dle sil zachovati obec i její instituce.

*

[1]) Dr. M. Grünwald, Jüd. Centralblatt VII., 1882—1888.

[2]) Prof. Jan Matzner, „Král. město Písek“ (1898), dílko vydané „Na blahou paměť 50 letého nastoupení vlády J. V. císaře Frant. Josefa I.“

[3]) Prof. dr. August Sedláček, „Dějiny král. krajského města Písku nad Otavou,“ 3 díly. Nákl. obce písecké, 1911—1912. („Vydáno na oslavu 60 letého panování J. V. císaře a krále Frant. Josefa I.“)

[4]) Václav Šulc, Archiv Český, XXI.—234.

[5]) Kom. rada Weil, Písek, sdělil, že důležité tyto listiny má p. Max Grünwald, syn p. dra M. Grünwalda.

[6]) Ročenka společnosti pro dějiny Židů v Čechách, r. 1929.

[7]) Dr. Jan Herben, Židé na horách Táborských (Besedy Času).

[8]) Prof. dr. Ant. Rezek, „Israelité čili Abrahamité“, Čž. kal., roč. IX., 1889.

[9]) Jar. Rokycana, „O vzniku židovského školství v Čechách“, Rozvoj, 1928/29.

[10]) Albert Kohn, Kreisrabb. zu Raudnitz: „Die Notablenversammlung der Israeliten Böhmens in Prag.“ Vídeň 1852.

[11]) Sdělení předsedy žid. nábož. obce písecké, p. M. Platovského.

[12]) Výroční zpráva Nár. jednoty č.-ž. z r. 1897 (Emil Bartl byl v r. 1879 jmenován venkovským jednatelem Sp. č. ak. Židů v Praze).

[13]) Jar. Rokycana, „Dějiny spolku č. ak. Židů a akad. spolku „Kapper“ v Praze, Praha 1929.

[14]) Škol. rada J. J. Košan, „Židovské školství“, viz Č.-ž. kal. 1886/87 a 1896/97.

[15]) Karel Frank, „Písek“, Č.-ž. kal. 1893/94.

[16]) Hugo Gold, „Juden u. Judengemeinden Mährens“, díl Dr. H. Flesch, „Kounice“, str. 270 a 568.

[17]) Jar. Rokycana, „Březnice-Lokšany“ v t. d.